

МАУП

MANS
MIĘDZYNARODOWA AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
W ŁOMŻY

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Одеський інститут

Державна установа "Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України"

Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі (Республіка Польща)

/Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży (Rzeczpospolita Polska)/

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку:

Факультет Бізнесу та соціальних комунікацій

Кафедра Економіки та цифрового бізнесу

Кафедра Міжнародних відносин, суспільних комунікацій та ІТ- права

«ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДУМКИ В ХХІ СТОЛІТТІ»

до 25-річчя Одеського інституту МАУП

*Збірник наукових праць
за матеріалами V Міжнародної науково-практичної
конференції до Дня науки України
19 травня 2023 р.*

Одеса – 2023

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
Одеський інститут

Державна установа "Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України"

Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі (Республіка Польща)
/Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży (Rzeczpospolita Polska)/

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку:

Факультет Бізнесу та соціальних комунікацій

Кафедра Економіки та цифрового бізнесу

Кафедра Міжнародних відносин, суспільних комунікацій та ІТ-права

Перспективні напрями розвитку наукової думки в ХХІ столітті: *Зб. наук. праць за матеріалами V Міжн. наук.-практ. конф. до Дня науки України з нагоди 25-річчя Одеського інституту МАУП (19 травня, 2023 р., м. Одеса) / Міжрег. Академія управління персоналом. Одеськ. ін-т; ДУ «Інститут ринку і ек.-екол. досліджень НАН України»; Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży (Rzeczpospolita Polska); Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку: Факультет Бізнесу та соціальних комунікацій, кафедра Економіки та цифрового бізнесу, кафедра Міжнародних відносин, суспільних комунікацій та ІТ-права. Одеса: Лерадрук, 2023. 381 с.*

УДК 001.18/.89+330.1+21"

ISBN: 978-617-7768-39-4

Рекомендовано до друку Вченою радою ОІ ПрАТ «ВНЗ «МАУП» (протокол № 2 від 28.04.2023 р.)

Рецензенти:

Князєва Олена Альбертівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри Економіки та цифрового бізнесу Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку (м. Одеса)

Асєєва Юлія Олександрівна, доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету

Дришлюк Ігор Анатолійович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, професор Міжнародної Кадрової Академії

Редакційна колегія:

Каракасіди Олена Федорівна, кандидат наук з державного управління, доктор філософії в галузі права, доцент, професор Міжнародної Кадрової Академії, директор Одеського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Капля Олександр Миколайович, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри правових дисциплін Одеського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Нерубаська Алла Олександрівна, доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри загальнонаукових, соціальних та поведінкових дисциплін Одеського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Жуковські Іренеуш, доктор інженер, проректор з розвитку, промоції та фондів ЄС Міжнародної Академії Прикладних Наук в Ломжі (Республіка Польща)

Шарлович Зоя Павлівна, кандидат педагогічних наук, ад'юнкт, спеціаліст Міжнародної Академії Прикладних Наук в Ломжі (Республіка Польща)

Топалова Ірина Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, член-кореспондент Академії економічних наук України, професор МКА, старший науковий співробітник Державної установи «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

Пьохов Віктор Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри правових дисциплін Одеського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП», професор Міжнародної Кадрової Академії

Золотарьова Олена Адольфівна, доцент кафедри правових дисциплін Одеського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП», ад'юнкт-професор Міжнародної Кадрової Академії, упорядник збірника, літературний редактор

Доповіди подаються за оригіналом рукопису українською, польською чи англійською мовою.

Збірник розрахований на економістів, менеджерів, юристів, політологів, державних службовців, психологів, інших фахівців, наукових та науково-педагогічних працівників, аспірантів, магістрантів та студентів.

© Одеський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2023

© ДУ "Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України", 2023

© Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży (Rzeczpospolita Polska), 2023

© Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, 2023

© Автори статей, 2023

Олена Бальбуза,
доктор філософії в галузі психології (PhD/МКА),
старший викладач кафедри загальнонаукових,
соціальних та поведінкових дисциплін Одеського інституту МАУП

СУПЕРВІЗІЯ ЯК МЕТОД СУПРОВОДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ

***Анотація.** У статті розглядається поняття психологічного та педагогічного супервізорства, дається короткий історичний огляд його появи у педагогіці, можливості використання супервізії як методу супроводу педагогічних працівників, розкривається актуальність використання цього методу як способу супроводу діяльності освітян.*

***Abstract.** The article examines the concept of psychological and pedagogical supervision, gives a brief historical overview of its appearance in pedagogy, the possibility of using supervision as a method of supporting pedagogical workers, reveals the relevance of using this method as a way of supporting the activities of educators.*

***Abstrakcyjny.** Artykuł analizuje pojęcie superwizji psychologiczno-pedagogicznej, przedstawia krótki rys historyczny jej pojawienia się w pedagogice, możliwość wykorzystania superwizji jako metody wspierania pracowników pedagogicznych, ukazuje zasadność stosowania tej metody jako sposobu wspierania działań wychowawcy.*

Вступ. Нові стандарти в освіті, а саме – впровадження Нової Української Школи, інклюзивної освіти, затвердження стандарту професійної освіти, перехід до дистанційної форми навчання, а сьогодні ще – робота в умовах воєнного стану, зумовлює необхідність підготовки педагогів до мінливих умов праці.

Постановка проблеми. Таким чином, виникає потреба в нових технологіях та методах супроводу освітнього процесу. Останні 10 років спостерігається величезне зростання використання методів консультування, підтримки та психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу. Ці технології є ефективними, але забирають у педагогічних працівників багато часу. Саме тому сьогодні, з метою надання емоційної підтримки та професійного зростання педагогічних працівників, все частіше у практичній діяльності зустрічається технологія «педагогічних супервізій».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній літературі представлені різноманітні підходи до визначення поняття супервізії, її ролі та особливостей застосування у психологічній практиці та соціальній роботі. Так, супервізію, як метод професійного зростання психолога, аналізували: М. І. Мушкевич – дослідження моделі супервізії [1, с. 73-79]; В. Ю. Безугла, А. О. Козлова – значення супервізії як методу профілактики емоційного вигорання практичних психологів; М. В. Хараджи, А. І. Іващенко; І. В. Астремська, О. Усатенко – описує групові супервізії як ефективну форму практичної підготовки до роботи з клієнтом; О. В. Сазонова розглядала етичні питання супервізійної роботи; А. Браун, Д. М. Лапіна [2, с. 89-93], А. Боурн – вивчали супервізію як метод соціальної роботи.

Незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених питанням супервізії, та особливостям використання методу та технік супервізії в різних галузях знань, недостатньо вивченим залишається питання використання методу супервізії у педагогічній практиці.

Мета статті – розкрити значення педагогічних супервізій як методу емоційної підтримки та професійного зростання педагогічних працівників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «супервізія» виникло у педагогіці зовсім недавно. Саме поняття та основні методи впливу прийшли до нас з психотерапії – як спосіб надання допомоги у прийнятті рішення на основі особистісних цінностей та вимог совісті.

Початок супервізорства було покладено З. Фройдом, якому у процесі становлення та розвитку психоаналізу доводилося виступати не тільки як фахівець, що здійснює терапію нервовохворих, а й у ролі наставника, супервізора, що надає допомогу у психотерапевтичній та виховній діяльності інших людей [1, с. 21].

Спочатку своєрідною формою супервізії був індивідуальний аналіз, де аналітик виступав у ролі пацієнта більш досвідченого аналітика. Іноді це ставало взаємодією двох досвідчених аналітиків, двох вчителів, один говорив про теорію, навчав якихось знань, а другий працював як лікар-психотерапевт, як аналітик із пацієнтом.

Супервізія – це не терапія і не особистий аналіз, хоча, безумовно, здатна виконувати і якісь терапевтичні функції, що коригують. У супервізіях ми вчимося не лише краще, ефективніше працювати. Вони також є дуже важливим джерелом отримання необхідної професійної підтримки. Це особливо цінно для терапевтів-

початківців. Супервізорська підтримка дозволяє терапевту поділити відповідальність із супервізором за окремі аспекти роботи з клієнтами, а також зменшити ризик впливу з боку труднощів, розладів клієнтів. Іншими словами, супервізії рятують терапевтів від професійної самотності.

У наш час супервізія застосовується у всіх напрямках психологічної допомоги та існує не тільки для початківців, але й для практикуючих психологів з великим стажем. Вона служить цілям удосконалення професійної діяльності практичного психолога, а також є способом рефлексії психологом власної діяльності, знаходження індивідуального стилю діяльності, дозволяючи інтегрувати професійні вміння та навички, свій особистий суб'єктивний досвід, а також розвиває вміння відокремлювати ситуацію допомоги клієнту від своїх установок, переживань щодо професійної взаємодії та власних станів. Психотерапевтична супервізія була справедливо визнана однією з ключових методик психіатрії та інших дисциплін психічного здоров'я [3].

Дані багатьох досліджень показують, що супервізія працює принаймні для супервізованих, сприяючи таким позитивним результатам як: розширення знань про підтримку, розвиток або удосконалення навичок та підвищення самосвідомість [4, с. 25-34]. Розвиток педагогічних супервізій також має свою історію та особливості.

Американський автор книги «Голови зі шкільної супервізії» Г. Пейн, зазначав, що основною метою супервізорства є контроль за ефективністю роботи педагогів у школах. На початку XX століття вважалося, що праця педагога була низькоякісною та безрезультатною, при цьому супервізія здебільшого сприймалася як контроль за діяльністю педагогів.

Коган у своїй праці під назвою «Диспансерне спостереження» описав практику, яка включала колегіальні відносини та партнерський підхід у рамках супервізії. Основну увагу він приділяв ролі «керівника», який виступав як супроводжуючий та сприяв «розвитку довірчих відносин з учителем і надавав інтелектуальні послуги для підвищення учительської практики та навчання студентів» [5].

На думку Є. В. Яковлєва, «супервізія» в освітньому процесі – це процес педагогічного супроводу, спрямований на суб'єктів, які вже мають досвід практичної діяльності, але потребують професійної допомоги та підтримки [2, с. 89-93].

М. Я. Пономаренко зазначав: «...педагогічне супервізорство – це діалогічний педагогічний процес, заснований на міжсуб'єктній рівності в діалозі, рівноправних конструктивних взаємовідносинах між супервізором і супервізованим, що базуються на гуманних цінностях та розумінні один одного з метою спільного вироблення особистого унікального знання у конкретній педагогічній ситуації та особистісного зростання обох сторін» [4, с. 25–34].

На думку В. В. Бойко, «супервізія» – це також ефективний спосіб профілактики емоційного вигорання фахівців, інтенсивно працюючих з людьми, який пов'язаний з активацією та виробленням їх особистих ресурсів. Він зазначає, що педагогів це стосується насамперед [1, с. 34].

Особливістю змісту супервізії є її форми: неформальна консультація, бесіда, семінар-практикум, вебінар, демонстрація досвіду колег, тренінг, педагогічна майстерня, методична нарада та ін.

Також можна виділити види супервізії – це очна та заочна. У процесі очної супервізії суб'єкти взаємодіють особисто. Під час заочної – супервізор працює з текстом або відеозаписом проблемного питання супервізованого. Разом з цим, можна виділити індивідуальну та групову форми залежно від об'єкта супервізії (один педагог або група фахівців, батьківський колектив тощо).

У свою чергу, етична сторона питання залишається важливою. Для продуктивної та успішної взаємодії суб'єктів супервізорського процесу, супервізор повинен мати не лише професійну компетентність, а й володіти методикою та методологією навчання, мати здатність до натхнення та спонукання до активності, посилення емпатії.

Як було зазначено вище, супервізія може відбуватися в індивідуальній та груповій формі. Індивідуальна супервізія – це процес обговорення супервізором та психологом випадку з практики останнього. Психолог пропонує супервізору ситуацію, а також докладний аналіз своїх дій у процесі взаємодії. Предметом обговорення є особисте та професійне обґрунтування вибору та оцінка ефективності запропонованих педагогом стратегій педагогічної діяльності, ступінь розуміння педагогом виконаної роботи, допущені помилки тощо.

Групова супервізія – переважно організований і тривалий процес. Учасниками групової супервізії стають супервізор-наставник та група психологів. У процесі супервізії розбираються випадки кожного з учасників групи, зазвичай один випадок за сеанс. У доповіді учасника групи висвітлюються самі моменти, як і за індивідуальної супервізії,

але узагальнено. Далі супервізор та група переходять до обговорення. Окрім аналізу ситуації, у процесі групової супервізії відбувається взаємозбагачення учасників групи досвідом роботи, а також техніками психологічної допомоги, що слугує цілям самоосвіти та саморозвитку членів групи.

Основа педагогічного супервізорства, як методу супроводу, визначається реальним змістом професійної діяльності та правилами аналізу та систематизації професійного досвіду. Оскільки в основі процесу лежить особистий професійний досвід педагога, даний метод дозволяє здійснювати індивідуальний підхід у вирішенні унікальних, особистісно-значущих проблем, не «навантажуючи» надмірним обсягом інформації, яка корисна, але неактуальна для вирішення кола означених питань у конкретний момент часу. Отже, зміст індивідуального плану супервізорського супроводу відрізнятиметься у кожного окремого професіонала [6].

Результатом супервізорства буде придбання необхідних компетенцій, нового досвіду та свідомлення нових можливостей у педагогічній діяльності. Педагогічну супервізію можна характеризувати як процес супроводу, який має певну динаміку: напрямок та протяжність. Тобто, зрештою, він допомагає домогтися суб'єктам діяльності поставлених перед собою цілей.

Однак слід звернути увагу, що наразі у практиці професійної підготовки супервізорство не використовується досить широко. На це вказує наступний факт: відсутність інституту супервізії і, отже, таких фахівців у галузі освіти. Саме тому у практичній діяльності ми все частіше зустрічаємось з поняттям інтервізії, або Балінтівські групи [6].

Даний варіант групової супервізії носить, як правило, навчальний характер. Це добровільне об'єднання професіоналів, засноване на взаємному прагненні підвищення професійної компетентності, здійсненню професійної підтримки. Балінтівські групи подібні до груп зустрічей у клієнт-центрованому підході К. Роджерса. Особливою відмінністю інтервізійних, або Балінтівських груп є те, що ведучим такої групи є такий самий фахівець, який не має супервізійної освіти, але має досвід практичної роботи.

Висновки. Отже, супервізію можна назвати методом особистісного та емоційного зростання, підготовки та підвищення кваліфікації освітян. Основною його метою є супровід фахівців, що мають труднощі у своїй професійній діяльності, а точніше – виявлення проблем у професії, обмін думками, проведення аналізу своєї

діяльності та надання допомоги у детекції власних ресурсів розвитку, знаходження шляхів вирішення скрутних професійних завдань, рефлексія. Таким чином, сьогодні ми бачимо актуальність педагогічної супервізії як одного з унікальних методів супроводу діяльності педагога, що базується на традиції усної передачі знань. Метод спрямований на вихователів, вчителів, батьків, що займаються вихованням дітей, студентів, які готуються стати педагогами, одним словом, тих, хто займається педагогічною діяльністю. Успішне проходження супервізії сприяє набуттю професійної ідентичності, яка послужить системою пошуку своїх професійних смислів.

Реалізація функцій супервізії сприяє професійному розвитку спеціаліста, стимулює розвиток спеціальних навичок та компетенцій для підвищення якості роботи, аналізує та оцінює діяльність спеціаліста, збільшуючи його відповідальність по відношенню до професійного стандарту.

Список використаних джерел

1. Мушкевич М. І. Супервізія: навч. посіб. [до курсу «Супервізія»]. Волинський національний університет імені Лесі Українки, факультет психології, кафедра практичної психології та психодіагностики. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 188 с.

2. Лапіна М. Навчальна супервізія як метод професійної підготовки фахівців з соціальної роботи. Теорія і практика сучасної психології. 2016. № 2. С. 89–93.

3. Bernard J. M., Goodyear R. K. Fundamentals of Clinical Supervision (Merrill Counseling) 6th Edition. New York: Pearson, 2019. URL: <https://www.amazon.com/Fundamentals-Clinical-Supervision-Whats-Counseling/dp/0134752511> (дата звернення: 13.04.2023).

4. Watkins C. E. Jr, Callahan J. L. In: De Golia S, Corcoran K. (eds). Supervision in psychiatric practice. Washington: APA Publishing, 2019. P. 25–34.

5. Hawkins P. Supervision in the Helping Professions. U.K.: Open University Press, 2006. URL: <https://www.google.com/search?q=5.+Hawkins+P.+Supervision+in+the+Helping+Professions.+U.K.%3A+Open+University+Press%2C+2006.&oq=5.%09Hawkins+P.+Supervision+in+the+Helping+ProfessionsUTF-8> (дата звернення: 13.04.2023).

6. Типове положення про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа». уклад.: Клокар Н. І., Нікулочкіна О. В. Київ, 2018. 6 с.

ЗМІСТ

Вступне слово від редакційної колегії	3
---	---

РОЗДІЛ 1. Місце і роль соціально-гуманітарних наук у розвитку суспільства. Освіта в XXI столітті	17
---	-----------

1. Домбровська Л. Ф., Домбровський О. І., Нерубаська А. О. Становлення наукового світогляду студентів та роль в ньому викладачів (з досвіду роботи).....	18
2. Нерубаська А. О. До питання про резильєнтність під час війни.....	22
3. Перова Л. В. Роль міжнародної відповідальності держав у забезпеченні стабільного функціонування міжнародної системи.....	26
4. Каракасіді О. Ф., Кучер Н. Розвиток жіночого підприємництва в Німеччині як приклад для України.....	36
5. Кузнєцов М. С. Огляд деяких законодавчих змін для аграрного бізнесу під час війни	41
6. Кокорєв О. В. Проблеми якості демократії Литви	48
7. Іванов О. Кілька слів про актуальність боротьби з корупцією в дослідженні СЕРР «Відбудова України: принципи та політика» (англійською і російською).....	52
8. Пархоменко О. В. До питання про соціальний час у контексті «Філософії історії» Гегеля	59
9. Перов А. П. Правове регулювання та трансформації розвитку державної служби України та системи її професійного навчання	75
10. Рєпнова Т. П. Его в процесі індивідуалізації на онтогенетичних етапах розвитку	84
11. Коломієць І. С., Раєвич К. С., Васильєва О. Фактори психологічного стресу	92
12. Закалик Г. М., Шувар Н. М., Лобода М. М. Особливості розвитку Я-концепції молодших школярів в умовах сьогодення	99
13. Золотарьова О. А. Про недоцільність скасування Господарського кодексу України	109
14. Бальбуза О. М. Супервізія як метод супроводу професійної діяльності педагогів	122
15. Асєєв Р. О. Міжнародні стандарти у сфері виконання покарань і поводження із засудженими	128

16. Асєєв Р. О. Застосування даних психології в ході проведення допиту	132
17. Кривцов А. О. Роль параюристів системи безоплатної правової допомоги у розвитку муніципального права в умовах воєнного стану на прикладі міста Миколаєва.....	138
18. Золотарьова К. С. Авторське право на зображення в наукових публікаціях (Європа, США, країни Східної Азії).....	143
19. Боган С. М. Соціальна допомога населенню, військовополоненим та біженцям на окупованій німецькими військами території України в 1941–1944 роках	149
20. Кузнецова А. В., Шелепун Є. В. Штучний інтелект та еволюція мозку: допомога чи загроза людству?	156
21. Коломієць І. С., Віншель Ю. В. Слепа уява: що таке афантазія	160

РОЗДІЛ 2. Дослідження проблем сучасного управління, ринку, економіки та екології165

1. Марущак В. П. До питання стратегій державного управління в сфері економіки	166
2. Лисюк В. М., Лозова Т. П. Відтворення повоєнної економіки на засадах селективного регулювання та політики імпортозаміщення...174	
3. Капітон А. М. Аналіз програмних продуктів для розробки мобільних додатків (англійською)	184
4. Колодинський С. Б., Крамський С. О. Портфельне управління інфраструктурними проєктами у сфері водного транспорту у повоєнний час	190
5. Захарченко О. В., Крамський С. О. Перспективи і механізми впровадження політики селективного регулювання з імпортозаміщення у повоєнний час	205
6. Чукурна О. П, Сноз О. М. Цифрові технології в маркетингу	224
7. Мінакова С. М., Мінакова О. О. Органіка: сучасні тенденції та перспективи розвитку в Україні та світі	228
8. Топалова І. А. Виявлення структурних диспропорцій ресурсного забезпечення підприємницького сектору	233
9. Кузнецова О. В., Рибак О. М., Аргірова М. П. Ціноутворення продуктів харчування під час війни	242
10. Крамський С. О., Бурдейний В. А. Методологія системи ефективності стимулювання праці на підприємствах	247

11. Чукурна О. П., Сноз О. М., Маленька К. Є. Сучасні методи управління персоналом	264
12. Радова О. В., Зеленюк Ю. В. Ринок: сутність, функції та умови формування	269
13. Мамай Н. М. Мобільність трудових ресурсів у контексті соціально-економічних перетворень	276
14. Радова О. В., Глушенко Д. С., Запорожець Г. О. Система національних рахунків та її показники	286

РОЗДІЛ 3. Аспірантські та студентські наукові публікації.....291

1. Домбровський О. Я. Актуальність та сучасні виклики забезпечення репродуктивних прав людини	292
2. Ющук М. О. Аналіз інвестиційних потоків до України під час війни.....	296
3. Русавська Н. В. Нові виклики трудової міграції в умовах сучасної агресії росії проти України	299
4. Недобуга Ю. І. Нинішній етап інтеграції України в ЄС	302
5. Воронко Н. О. Міжнародно-правові механізми притягнення до відповідальності росії за міжнародні злочини в Україні	306
6. Сапега П. Р. Аналіз проблеми соціального впливу	312
7. Поплавська П. О. Безвідповідальність та безкарність як початок кінця людяності та людства	317
8. Мошенська О. С. Проблема агресії в сучасній психології та психіатрії: теоретичний аналіз	322
9. Лазуткіна О. І. Соціально-психологічні особливості поведінки співробітників організації в умовах змін	327
10. Кедич В. Ю. Становлення поняття емпатія в психології	332
11. Полетаєва К. С. Соціально-психологічна проблема в історії психології	340
12. Д'ячук В. М. Психологічні наслідки необмеженого використання соціальних мереж дітьми	352
13. Терешко Н. С. Дослідження міжособистісних (подружніх) відносин із використанням методології транзактного аналізу	358
14. Гузь А. А. Кримінологічні концепції щодо співвідношення соціального та біологічного в жіночій злочинності	363
15. Мажара М. В. Юридичні факти, презумпції та фікції	368